

Van dezelfde auteur

Het boek Henry

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de romans en literaire thrillers van uitgeverij Signatuur? Meldt u zich dan aan voor de literaire nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijsignatuur.nl.

Hilary Mantel

Wolf Hall

Vertaald door Ine Willems

SIGNATUUR

2010

INHOUD

DEEL EEN

I Over het Nauw. <i>Putney</i> , 1500	13
II Afkomst. 1527	27
III Austin Friars. 1527	44

DEEL TWEE

I Visitatie. 1529	57
II Een occulte historie van Brittannië. 1521 – 1529	76
III Pompen of verzuipen. <i>Allerheiligen</i> 1529	166

DEEL DRIE

I Dopjesspel. <i>Winter</i> 1529 – <i>voorjaar</i> 1530	173
II Waarde vriend Cromwell. <i>Lente</i> – <i>december</i> 1530	210
III De doden klagen over hun begrafenis. <i>Kerst</i> 1530	283

DEEL VIER

I Trek je gezicht in de plooi. 1531	297
II 'Alas, what shall I do for love?' <i>Lente</i> 1532	349
III De vroegmis. <i>November</i> 1532	427

DEEL VIJF

I Anna Regina. 1533	431
II Duivelsspog. <i>Herfst en winter 1533</i>	496
III Het oog van een schilder. 1534	538

DEEL ZES

I Suprematie. 1534	542
II De christenheid in kaart. 1534 - 1535	591
III Naar Wolf Hall. <i>Juli 1535</i>	654

Nawoord van de schrijfster	665
Dramatis personae	666
Familiestambomen	670
Dankwoord	672

'Er zijn drie soorten decoropbouw: een voor het treurspel, een ander voor de komedie en een derde voor de satire. Hun vormgeving verschilt al naargelang hun doel. Het treurspel wordt uitgebeeld in zuilen en timpanen, beeldwerken en andere regalia; de komedie speelt zich echter af tegen de achtergrond van particuliere woningen, met balkons en ramen met uitzicht zoals bij gewone woonhuizen; en de satire wordt omkleed met bomen, grotten en bergen en andere landelijkheden die het aanzien van een tuin wekken.'

VITRUVIUS, *De architectura*, circa 27 voor Christus

Laat dit de namen van de spelers zijn:

Geluk

Vrijheid

Mate

Luister

Wispeltuur

Schijnheiligheid

Arglist

Samenzwering

Hoofse zwendel

Dwaasheid

Tegenspoed

Armoede

Wanhoop

Vermetelheid

Goede hoop

Herstel

Omzichtigheid

Volharding

Magnyfycence,

JOHN SKELTON, circa 1520

DEEL EEN

I

Over het Nauw

Putney, 1500

'Opstaan.'

Geveld, verdwaasd, zwijgend: hij is gevallen, languit neergeklapt op de kasseien van de binnenplaats. Zijn hoofd is opzij gedraaid, zijn ogen zijn op het hek gericht, alsof er hulp te verwachten valt. Eén goedgeplaatste klap zou nu zijn dood betekenen.

Bloed uit de jaap op zijn hoofd – het resultaat van zijn vaders eerste inspanningen – druipt over zijn gezicht, en zijn linkeroog zit dicht, maar als hij moeite doet, kan hij vanuit zijn rechterooghoek zien dat het stikwerk van zijn vaders laars rafelt. De twijn is losgesprongen van het leer, en een harde knoop erin heeft nog een snee in zijn wenkbrauw getrokken.

'En nou opstaan!' buldert Walter boven hem, terwijl hij bedenkt waar hij hem nu zal schoppen. Hij tilt zijn hoofd een paar centimeter op en kruipt op zijn buik naar voren. Hij probeert zijn handen niet bloot te geven; Walter stampert er graag op. 'Wat moet jij voorstellen, een paling?' vraagt zijn vader. Hij gaat op een drafje een stukje terug, neemt een aanloop en mikt zijn volgende trap.

Die slaat hem de adem uit zijn longen; zijn laatste misschien wel, denkt hij. Zijn voorhoofd zakt weer op de grond. Hij wacht tot Walter boven op hem springt. De hond, Bella, blaft, opgesloten in een hok. Ik zal mijn hond missen, denkt hij. De binnenplaats ruikt naar bier en bloed. Er schreeuwt iemand bij de rivier. Niets doet er pijn, of misschien juist alles, omdat er geen afzonderlijke pijn is die hij eruit kan pikken. Maar de kou dringt wel tot hem door, op één

plek maar: zijn jukbeen, dat op de kasseien rust.

‘Kijk nou, kijk nou,’ brult Walter. Hij huft op één voet alsof hij danst. ‘Kijk nou wat ik heb gedaan. Mijn laars kapotgeschopt aan die harde kop van je.’

Centimeter voor centimeter. Centimeter voor centimeter vooruit. Laat hem je maar een paling of een worm of een slang noemen. Hou je hoofd laag, geef hem geen aanleiding. Zijn neus zit dicht met geklonterd bloed en hij moet zijn mond opendoen om adem te krijgen. Zijn vaders tijdelijke gebrek aan concentratie vanwege het verlies van een goede laars geeft hem de gelegenheid om te braken. ‘Wel ja,’ schreeuwt Walter. ‘Spuug maar raak.’ Spuug maar raak op mijn goeie kasseien. ‘Kom op, jong, overeind. Laat maar ’ns zien wat je waard bent. Bij god, schijnheilig onderkruipsel, op je benen.’

Schijnheilig onderkruipsel? denkt hij. Waar heeft hij het over? Zijn hoofd draait weg, zijn haar ligt in zijn eigen braaksel, de hond blaft, Walter brult en er klinken klokken over het water. Hij voelt beweging, alsof de smerige grond onder hem de Theems is geworden. Die geeft mee, deint onder hem en hij ademt uit, één lange zucht. Nou heb je het voor mekaar, zegt een stem tegen Walter. Maar hij sluit zijn oren, of God sluit ze voor hem. Hij wordt stroomafwaarts gesleurd met een diep, zwart tij.

Het volgende moment loopt het tegen de middag en houdt hij zich staande tegen de deurpost van de *Pegasus*. Zijn zus Kat komt de keuken uit met een bakplaat vol hete pasteitjes in haar handen. Ze laat ze bijna vallen als ze hem ziet. Haar mond valt open van verbazing. ‘Wat zie jij eruit!’

‘Kat, niet zo hard, dat doet pijn.’

Ze schreeuwt om haar man: ‘Morgan Williams!’ en draait om haar as, haar blik verwilderd, haar gezicht rood aangelopen door de hitte van de oven. ‘Neem die bakplaat van me over, godallemachtig, waar is iedereen!’

Hij rilt van top tot teen, net als Bella die keer dat ze van de boot was gevallen.

Een meisje komt aanhollen. ‘De meester is naar de stad.’

'Dat weet ik toch, sufferd.' Door de paniek bij het zien van haar broer was ze het glad vergeten. Ze duwt het meisje de bakplaat in handen. 'Als je ze ergens neerzet waar de kat erbij kan, geef ik je zo'n draai om je oren dat je sterren ziet.' Nu ze haar handen vrij heeft, slaat ze ze in een kort, hevig gebed ineen. 'Heb je weer gevochten of was het je vader?'

Ja, zegt hij, en hij knikt heftig, zodat er druppels bloed uit zijn neus spatten. Ja, wijst hij op zichzelf, als om te zeggen: Het was Walter. Kat roept om een teil, om water, om water in een teil, om een doek, om de duivel, dat hij subiet verschijnt en zijn dienaar Walter afserveert. 'Ga zitten voor je valt.' Hij probeert uit te leggen dat hij nog maar net is opgestaan. Van de binnenplaats. Het kon een uur geleden zijn of misschien wel een dag en voor zover hij weet, kon vandaag evengoed morgen zijn, behalve dat Walter hem had afgemaakt als hij daar een hele dag had gelegen omdat hij dan in de weg lag, en dat zijn verwondingen gestold waren geweest, zijn hele lijf nu pijn had gedaan en hij te stijf was geweest om te kunnen bewegen. De ruime ervaring met Walters vuisten en laarzen heeft hem geleerd dat de tweede dag meestal erger is dan de eerste. 'Ga zitten. Niet praten,' zegt Kat.

Als de teil komt, buigt ze zich over hem heen, bet zijn dichtgeslagen oog en werkt in kleine kringetjes naar zijn haargrens toe. Haar ademhaling gaat hortend en haar vrije hand rust op zijn schouder. Ze vloekt binnensmonds, snikt af en toe en wrijft troostend over zijn nek, 't Is goed, stil maar, 't is al goed' fluisterend alsof hij degene is die huilt, maar dat is hij niet. Hij heeft het gevoel dat hij zweeft en dat zij hem aan de grond houdt; hij zou zijn armen om haar heen willen slaan, zijn gezicht in haar schort willen begraven, daar uitrusten en luisteren naar haar hartslag. Maar hij wil haar niet bevuilen, haar niet onder het bloed smeren.

Als Morgan Williams binnenkomt, heeft hij zijn goede stadsjas aan. Hij ziet er Welsh en strijdlustig uit; het is duidelijk dat hij het nieuws heeft gehoord. Hij komt naast Kat staan en staart omlaag, voor even met de mond vol tanden, tot hij zegt: 'Zie!' Hij balt een vuist en ramt hem drie keer in de lucht. 'Daar!' zegt hij. 'Dat kan ie van me krijgen, Walter. Dat kan ie krijgen. Van mij.'

‘Ga nou maar achteruit,’ maant Kat hem. ‘Je wilt geen stukjes Thomas op je Londense jas.’

Dat wil hij inderdaad niet. Hij gaat een eindje verderop staan. ‘Niet dat het mij uitmaakt, maar kijk jou nou, jong. In een eerlijk gevecht zou je die bullebak zijn vet geven.’

‘Het gevecht is nooit eerlijk,’ zegt Kat. ‘Hij besluipt je vanachter, hè, Thomas? Met iets in zijn hand.’

‘Een glazen fles, lijkt me, in dit geval,’ zegt Morgan Williams. ‘Was het een fles?’

Hij schudt zijn hoofd. Zijn neus bloedt weer.

‘Niet doen, broertje,’ zegt Kat. Haar hand zit helemaal onder; ze veegt de bloedklonten af aan haar schort. Wat een troep; hij had zijn hoofd evengoed wel tegen haar aan kunnen leggen.

‘Ik neem aan dat je het niet gezien hebt?’ zegt Morgan. ‘Wat hij precies in zijn hand had?’

‘Dat is nou het mooie van een aanval in de rug,’ zegt Kat, ‘en jouw domme pech bij de rechter. Morgan, zal ik je eens wat zeggen over mijn vader? Hij pakt gewoon wat er voorhanden is. En soms is dat een fles, ja. Ik heb het hem zien doen bij mijn moeder. Zelfs bij onze kleine Bet, ik heb gezien dat hij haar op het hoofd sloeg. En ik heb het ook níét gezien, wat erger was, want dan kreeg ik de klappen.’

‘Ik vraag me af in wat voor familie ik getrouwd ben,’ zegt Morgan Williams.

In feite zegt Morgan dit maar; zoals sommige mannen hun neus optrekken en sommige vrouwen hoofdpijn hebben, zo stelt Morgan zichzelf deze vraag. De jongen luistert niet naar hem; als mijn vader dat heeft gedaan bij mijn moeder, die nu al zo lang dood is, denkt hij, heeft hij haar dan vermoord? Nee, daar was hij vast voor opgepakt. Putney mag dan wetteloos zijn, met moord kom je niet weg. Hij heeft Kat als moeder, zij verzorgt zijn wonden, wrijft hem troostend over zijn nek.

Hij doet zijn ogen dicht om zijn linkeroog gelijk te maken aan zijn rechter, dan probeert hij ze allebei te openen. ‘Kat,’ zegt hij, ‘ik heb daar toch nog wel een oog, hè? Want ik zie er niks mee.’ Ja, ja, ja, zegt ze, terwijl Morgan Williams zijn onderzoek naar de feiten voortzet

en tot de slotsom komt dat het een hard, vrij zwaar, scherp object is geweest, maar wellicht geen kapotte fles, anders had Thomas de rafeelige rand ervan wel gezien voor Walter zijn wenkbrauw kapottrok en hem probeerde een oog uit te steken. Hij hoort Morgan zijn theorie op poten zetten en zou de laars te berde willen brengen, de knoop, de knoop in de twijn, maar de moeite die het hem kost om zijn mond open te doen, lijkt in geen verhouding te staan tot de baten ervan. Hij is het in grote lijnen met Morgans redenering eens; hij probeert zijn schouders op te halen, maar dat doet zoveel pijn en hij voelt zich zo murw en ontwricht dat hij zich afvraagt of zijn nek gebroken is.

‘Maar,’ zegt Kat, ‘wat heb je gedaan, Tom, dat hij ontplofte? Gewoonlijk begint hij pas na het donker, of het moet ergens over gaan.’

‘Ja,’ zegt Morgan, ‘ging het ergens over?’

‘Gisteren. Ik heb gevochten.’

‘Je hebt gisteren gevochten? Met wie heb je in godsnaam gevochten?’

‘Weet ik niet.’ De naam is hem, samen met de reden, door het hoofd geschoten, en het voelt alsof ze op weg naar buiten een gemeen scherpe botsplinter uit zijn schedel hebben meegetrokken. Hij voelt voorzichtig aan zijn hoofd. Een fles? Mogelijk.

‘O,’ zegt Kat, ‘ze vechten continu. Jongens. Bij de rivier.’

‘Even zien of ik het goed begrepen heb,’ zegt Morgan. ‘Hij komt gisteren thuis met scheuren in zijn kleren en ontvelde knokkels, en de ouwe zegt: Wat krijgen we nou, heb je gevochten? Hij wacht een dag en slaat hem dan met een fles. Hij slaat hem op de binnenplaats buiten westen, trapt hem waar hij hem raken kan, geeft hem er links en rechts van langs met een stuk hout dat voor het grijpen ligt ...’

‘Heeft hij dat gedaan?’

‘De hele goegemeente weet ervan! Op de werf stonden ze in de rij om het me te vertellen, ze schreeuwden het me toe nog voor de boot was afgemeerd. Morgan Williams, luister, de vader van je vrouw heeft Thomas in elkaar geslagen en hij is stervend naar het huis van zijn zus gekropen, ze hebben er de priester bij geroepen ... Héb je er de priester bij geroepen?’

‘O, die Williamsen!’ zegt Kat. ‘Jullie denken echt dat jullie hier wat

voorstellen. Mensen die in de rij staan om jou wat te vertellen. En waarom is dat? Omdat je je alles laat wijsmaken.'

'Maar het klopt!' schreeuwt Morgan. 'Min of meer! Toch? Als je de priester niet meetelt. En dat hij nog niet dood is.'

'O, jij schopt het wel tot magistraat,' zegt Kat, 'zoals jij het verschil opmerkt tussen een lijk en mijn broer.'

'Als ik magistraat ben, zet ik je vader in het blok. Een boete? Die boete kan niet hoog genoeg zijn. En wat heb je eraan als je iemand een boete oplegt die dan toch de eerste de beste onnozelaar op zijn pad een poot uitdraait of berooft om aan het geld te komen?'

Hij kreunt en probeert het te doen zonder te storen.

't Is al goed, 't is al goed,' fluistert Kat.

'Ik zou zo zeggen dat de magistraten de buik vol hebben van hem,' zegt Morgan. 'Als hij zijn bier niet aanlengt, weidt hij wel illegaal beesten op de meent; als hij de meent niet plundert, valt hij wel een gerechtsdienaar aan; als hij niet dronken is, is hij wel straalbezopen; en als hij niet doodgaat voor zijn tijd, is er geen gerechtigheid meer in deze wereld.'

'Ben je klaar?' zegt Kat. Ze wendt zich weer tot hem. 'Tom, je kunt vanaf nu maar beter bij ons blijven. Wat zeg jij ervan, Morgan Williams? Hij kan het zware werk doen, zodra hij is opgeknapt. Hij kan de boeken bijhouden voor je, hij kan optellen en ... hoe heet dat andere? Nou zeg, lach me niet uit, hoeveel tijd heb ik gehad om te leren rekenen, denk je, met zo'n vader? Dat ik mijn naam kan schrijven, is omdat Tom het me geleerd heeft.'

'Dat zint hem,' zegt hij. 'Vast niet.' Alleen zo lukt het hem, met korte, eenvoudige aantoonende wijs.

'Niet zinnen? Hij zou zich moeten schamen,' zegt Morgan.

Kat zegt: 'Schaamte kwam er niet aan te pas toen God mijn vader schiep.'

Hij zegt: 'Want. Vlakbij. Makkelijk voor hem.'

'Om achter je aan te komen? Laat maar komen.' Morgan laat zijn vuist weer zien, zijn zenuwachtige Welshe mepjes.

Nadat Kat hem had opgelapt en Morgan Williams zijn ophef over en reconstructie van de aanval had gestaakt, ging hij een uur of twee lig-

gen om ervan te bekomen. In dat tijdsbestek kwam Walter aan de deur met een paar kennissen van hem. Er werd wat geschreeuwd en tegen deuren getrapt, al bereikte het lawaai hem gedempt en dacht hij dat hij het had gedroomd. De vraag die hem nu bezighoudt, is: wat moet ik doen; ik kan niet in Putney blijven. Deels omdat zijn herinneringen aan eergisteren terugkeren, aan het eerdere gevecht, en hij meent dat er mogelijk een mes in voorkwam, en in wie het ook is gestoken, niet in hem, maar misschien door hem? Het staat hem allemaal niet duidelijk voor ogen. Wat wel duidelijk is, zijn zijn gedachten over Walter: ik heb er genoeg van. Als hij me nog een keer te grazen neemt, maak ik hem af, en als ik hem afmaak, hangen ze me op, en als ze me ophangen, wil ik een betere reden.

Onder hem: het rijzen en dalen van hun stemmen. Hij pikt niet elk woord op. Morgan zegt dat hij zijn schepen achter zich heeft verbrand. Kat heeft spijt van haar aanbod, een baantje als biersleper, keukenhulp en deurwacht, omdat, zoals Morgan zegt: 'Walter hier elke dag op de stoep staat met zijn: "Waar zit Tom, stuur hem naar huis, wie heeft die godvergeten priester betaald om hem te leren lezen en schrijven, ik toch zeker, en nou doe jij er je voordeel mee, Welshe hoer die je bent."'

Hij gaat naar beneden. Morgan zegt vrolijk: 'Je ziet er niet slecht uit, onder de omstandigheden.'

De waarheid over Morgan Williams – en hij mag hem er niet minder om – de waarheid is: het idee dat hij op een goede dag zijn schoonvader een pak rammel geeft, bestaat alleen in zijn hoofd. In feite is hij bang voor Walter, zoals heel veel mensen in Putney, en trouwens ook in Mortlake en Wimbledon.

Hij zegt: 'Dan ga ik maar.'

'Vannacht moet je hier blijven,' zegt Kat. 'Je weet dat de tweede dag het ergst is.'

'Wie slaat hij als ik weg ben?'

'Niet onze zaak,' zegt Kat. 'Bet is getrouwd; die is daar goddank weg.'

Morgan Williams zegt: 'Als Walter mijn vader was, ik zeg het je, dan zou ik maken dat ik wegkwam.' Hij wacht even. 'Toevallig hebben we wat geld gespaard voor noodgevallen.'

Stilte.

‘Ik betaal je terug.’

Morgan zegt, lachend, opgelucht: ‘En hoe had je dat willen doen, Tom?’

Hij weet het niet. Ademhalen gaat moeilijk, maar dat betekent niets, het komt alleen door de klonters in zijn neus. Die lijkt niet gebroken; nadenkend voelt hij eraan, en Kat zegt: Voorzichtig, dit is een schoon schort. Ze glimlacht gepijnigd, ze wil niet dat hij gaat, al zal ze Morgan Williams niet tegenspreken. De Williamsen zijn belangrijk volk, in Putney, in Wimbledon. Morgan aanbidt haar; hij herinnert haar eraan dat ze dienstmeiden heeft die het bakken voor hun rekening kunnen nemen en op het brouwen kunnen toezien; waarom gaat ze niet boven zitten borduren als een dame, bidden voor zijn welslagen als hij in zijn stadse jas zaken gaat doen in Londen? Twee keer per dag zou ze in haar goede jurk haar opwachting kunnen maken in de *Pegasus* en op orde brengen wat er op orde gebracht moet worden; zo denkt hij erover. En hoewel ze, voor zover hij kan zien, even hard werkt als toen ze nog thuis woonde, ziet hij ook hoe het haar streelt dat Morgan er bij haar op aandringt dat ze gaat zitten en een damesleven leidt.

‘Ik betaal je terug,’ zegt hij. ‘Misschien word ik wel soldaat. Ik zou je een deel van mijn soldij kunnen sturen, en misschien deel ik in de buit.’

‘Maar er is geen oorlog,’ zegt Morgan.

‘Er is er vast wel ergens een,’ zegt Kat.

‘Of ik kan scheepsjongen worden. Maar, je weet wel, Bella ... denk je dat ik haar moet ophalen? Ze blafte als een bezetene. Hij had haar opgesloten.’

‘Om te zorgen dat ze niet in zijn tenen beet?’ zegt Morgan. Hij drijft altijd de spot met Bella.

‘Ik zou haar graag meenemen.’

‘Ik heb gehoord van scheepskatten, niet van sloopshonden.’

‘Ze is maar klein.’

‘Je verwacht haar niet met een kat,’ lacht Morgan. ‘En trouwens, je bent hoe dan ook te groot voor een scheepsjongen. Die moeten als

aapjes het want in ... heb je ooit een aap gezien, Tom? Soldaat lijkt er meer op. Zeg nou zelf, zo vader, zo zoon: je stond niet achteraan toen God vuisten uitdeelde.'

'Juist,' zegt Kat. 'Even zien of we elkaar goed begrijpen, ja? De ene dag gaat mijn broer Tom uit vechten. Als straf besluipt zijn vader hem de volgende dag van achteren en slaat hem met god weet wat, maar waarschijnlijk iets zwaars en scherps, en als hij dan neerstort steekt hij hem zowat een oog uit, werkt zich in het zweet om zijn ribben te breken, slaat hem met het eerste het beste stuk hout en bewerkt zijn gezicht zo dat ik hem amper zou herkennen als ik zijn zus niet was, en mijn man zegt: De oplossing, Thomas, is soldaat worden. Neem iemand die je niet kent, steek hém een oog uit en schop hém in zijn ribben; kortom vermoord hem, neem ik aan, en krijg ervoor betaald.'

'Waarom niet,' zegt Morgan. 'Beter dan die vechtpartijen bij de rivier waar niemand wijzer van wordt. Kijk naar hem; als ik het voor het zeggen had, begon ik een oorlog alleen al om hem van de straat te houden.'

Morgan haalt zijn geldbuidel tevoorschijn. Met verlokken de bedachtzaamheid legt hij munten neer: *kling, kling, kling*.

Hij voelt aan zijn jukbeen. Het is gekneusd, niet gebroken, maar zo koud.

'Hoor eens,' zegt Kat, 'we zijn hier opgegroeid, er zijn heus wel mensen die Tom willen helpen ...'

Morgan werpt haar een welsprekende blik toe: Bedoel je nou dat er mensen zijn die het graag aan de stok krijgen met Walter Cromwell? Hem hun deur in laten trappen? En ze zegt, alsof ze zijn gedachte hardop hoort: 'Nee. Misschien niet. Misschien zou het toch beter zijn, Tom, wat vind je?'

Hij staat op. 'Morgan,' zegt ze, 'kijk nou naar hem, zo kan hij vanavond niet weg.'

'Ik moet wel. Over een uur heeft hij zich laten vollopen en dan komt hij terug. Hij zou de boel in brand steken als hij dacht dat ik er was.'

'Heb je alles wat je nodig hebt voor onderweg?' zegt Morgan.

Hij wil Kat aankijken en nee zeggen.

Maar ze heeft haar gezicht afgewend en huilt. Niet om hem, want